

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SOCIOLOGIJO**

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2016

SANJA SIMEONOVSKI

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SOCIOLOGIJO

SANJA SIMEONOVSKI

**O nasilju v družini in medijskemu poročanju -
primer spletnih medijev v Sloveniji**

Diplomsko delo

Mentorica: red. prof. dr. Milica Antić Gaber
Somentorica: asist. dr. Jasna Podreka

Študijski program:
SOCIOLOGIJA KULTURE
Enopredmetni program 1. stopnje

Ljubljana, 2016

KAZALO

IZVLEČEK	4
CILJ DIPLOMSKEGA DELA IN METODOLOGIJA	5
KAKOVOSTNI IN TABLOIDNI MEDIJI.....	7
SPLETNO NOVINARSTVO	12
NOVINARSKA ETIKA	14
NOVINARSKI KODEKS	18
NASILJE	20
VRSTE NASILJA V DRUŽINAH	23
MOŽNI NEGATIVNI VPLIVI MEDIJEV NA NAŠE RAZMIŠLJANJE IN VIDENJE SVETA	27
ANALIZA TABLOIDNE SPLETNE STRANI (SLOVENSKE NOVICE) IN NETABLOIDNE SPLETNE STRANI (MMC RTV SLOVENIJA)	33
SKLEP.....	36
VIRI IN LITERATURA	37

IZVLEČEK

O nasilju v družini in medijskem poročanju – primer spletnih medijev v Sloveniji

V svoji diplomski nalogi sem se ukvarjala z vprašanjem odnosa medijev do nasilja v družini. Zanimalo me je, kako in na kakšen način nekateri spletni mediji poročajo o nasilju v družini in kako s takšnim načinom poročanja dvigujejo toleranco do nasilja. V prvem delu naloge sem predstavila klasične in internetne medije, novinarstvo in njihov kodeks, nasilje v družini ter možne negativne vplive medijev na uporabnikovo razmišljanje. V drugem delu naloge pa sem pri analizi primerjala članke na tabloidni spletni strani Slovenskih novic in netabloidni spletni strani MMC RTV Slovenija. V člankih me je predvsem zanimalo: ali tabloidni mediji v primerjavi z resnimi, kakovostnimi mediji poročajo na senzacionalistični način, ali novinarke in novinarji velikokrat razkrijejo podatke žrtve in nasilneža in ali se o nasilju v družini poroča dogodkovno ali problemsko.

Ključne besede: spletni mediji, novinarski kodeks, toleranca, družina, nasilje.

On domestic violence and media reporting – an example of online media in Slovenia

The present diploma work discusses the issue of domestic violence. The primary aim of it is to highlight in what ways some online media report on domestic violence and how such methods of reporting contribute to the increased tolerance of violence. Presented in the first part of the diploma work are the traditional and internet media, journalism and canons of journalism, domestic violence and potential negative impact of the media on the user's thinking. The second part of the diploma work comprises of the comparison and analysis of the articles taken from the Slovenian tabloid website Slovenske novice and the non-tabloid website MMC RTV Slovenija. The focus of the analysis lies primarily on the following questions: do tabloid media in comparison with reliable, high-quality media report in a sensational manner; do journalists often disclose details of the victim and the perpetrator and whether domestic violence is being reported about in the manner of an event or a problem.

Keywords: online media, canons of journalism, tolerance, family, violence.

CILJ DIPLOMSKEGA DELA IN METODOLOGIJA

Moja diplomska naloga je razdeljena na dva dela, in sicer na teoretični del in empirični del. V teoretičnem delu sem s pomočjo referenčne literature in spletnih virov obravnavala klasične in internetne medije, novinarstvo, novinarski kodeks, nasilje v družini in možne negativne vplive medijev na uporabnikovo razmišljanje in videnje sveta. Predvsem pa me je zanimalo, na kakšen način mediji poročajo o nasilju v družini, kar sem ugotavljala v empiričnem delu, kjer sem analizirala dve Slovenski spletni strani. Za primerjavo sem analizirala tabloidno spletno stran (Slovenske novice) in eno netabloidno spletno stran (MMC RTV Slovenija). V analizo sem vključila vse članke, ki so bili objavljeni v letu 2014 in so vsebovali ključni besedi »družina«, »nasilje«. Na spletni strani Slovenskih novic sem v arhivu v okence »išči« vtipkala »družinsko nasilje« in iskanje datumsko omejila od 1. 1. 2014 do 31. 12. 2014. Pri analizi netabloidne spletne strani – MMC RTV Slovenija, sem postopek ponovila. Vendar sem tukaj naletela na problem. Iskalnik v tem nizu ni poiskal »pravilnih« oziroma ustreznih člankov na to tematiko. Kot ključni besedi za iskanje sem prav tako kot pri prejšnji spletni strani uporabila: »družina«, »nasilje«. Iskalnik je poiskal članke z naslednjimi naslovi, ki ne spadajo v iskano tematiko: Odzivi NFL-ja na zadevo Rice: Našo hišo bomo spravili v red, Barbari – film o še eni generaciji, ki se je izgubila v prahu srbske tranzicije, Ganymed, Stari mojstri, nove zgodbe itd. Ker članki niso bili ustrezni, sem morala ponoviti iskanje. Tokrat sem kot ključno besedo v polje za iskanje vtipkala samo besedo »nasilje« z namenom, da bi dobila večji spekter zadetkov. Ker se je ponovil problem ustreznosti člankov (na primer: Nejevera Hollywooda ob Sonyjevem umiku intervjuja, Tudi reprezentanca je pomagala pri dobrih letošnjih igrah Blažiča...), sem članke nato še sama selekcionirala po ustreznosti, kar pomeni, da nisem analizirala vseh člankov, ki so govorili nasploh o nasilju ali o kakšni drugi temi, ampak samo tiste, ki so obravnavali nasilje v družini. Pri analizi sem se prav tako kot pri spletni strani Slovenskih novic omejila le na članke, ki so bili objavljeni v letu 2014. Izmed vseh člankov, ki sem jih pregledala na 31 straneh zadetkov in so ustrezali merilu (da so bili objavljeni v letu 2014 in so govorili o nasilju v družini), je bil samo en članek ustrezen. Zato sem morala zaradi transparentnosti in kredibilnosti raziskave spremeniti način iskanja člankov na spletni strani MMC RTV Slovenija. Odločila sem se, da bom članke poiskala tako, da sem kliknila zavihek »črna kronika«. V arhivu črne kronike sem pregledala prvih 30 strani zadetkov ter analizirala članke, ki so vsebovali oziroma so govorili o nasilju v družini. Po pregledu arhiva črne kronike sem zasledila članke, ki jih prejšnje iskanje s ključnimi besedami »družinsko nasilje« in »nasilje« ni pokazalo, tako da sem prišla do ugotovitve, da

spletna stran MMC RTV SLO neustrezno selekcioniira članke. Moja odločitev drugačnega iskanja člankov se je izkazala za ustrežnejšo, saj sem prišla do člankov, ki sem jih iskala, a mi jih prejšnje iskanje ni predlagalo oziroma poiskalo ustreznih zadetkov.

Teze:

- tabloidni mediji v primerjavi z resnimi, kakovostnimi mediji poročajo na senzacionalistični način, s čimer dvigujejo raven tolerance do nasilja;
- novinarke in novinarji velikokrat razkrijejo podatke žrtve in nasilneža, s čimer ne spoštujejo posameznikove zasebnosti;
- o nasilju v družini se poroča dogodkovno, ne pa problemsko.

KAKOVOSTNI IN TABLOIDNI MEDIJI

Aristokratsko zaničevanje popularnega žurnalizma je trajalo do poznega 20. stoletja. Kritiki so bili mnenja, da je popularni žurnalizem: »kvaril javno moralo in uveljavljal brezobzirni vulgarni despotizem, uničeval naj bi mentalno zdravje naroda in bil glavni povzročitelj "nevrotičnih epidemij" med urbano drhaljo« (Luthar, 1998: 9). Delitev popularnega žurnalizma na zabavlaški in politični del zaznamujeta dve večji obdobji, kar je tudi začetek popularnega komercialnega novinarstva. Prvo obdobje se začne tridesetega leta 19. stoletja s pojavom penny press¹. Drugo obdobje delitve popularnega žurnalizma pa se je začelo v šestdesetih letih 19. stoletja. Zaznamovalo ga je rojstvo rumenega tiska in izrazita komercializacija tiska. To obdobje povezujemo predvsem z dvema imenoma: Pulitzer in Hearst². »Genezo novinarske človeške zgodbe, ki je v popularnem tisku tako osrednjega pomena, je treba iskati ravno v baladah, tiskanih na velikem listu papirja. Po izumu tiska so v Angliji ljudske oz. vulgarne pesnitve, balade, postale le "komercialne". Njihov potrošnik so bili nižji sloji« (Luthar, 1998: 10-11). Balade, ki so bile priljubljene v 18. in 19. Stoletju, so predhodniki današnjim popularnim časnikom. Značilno za balade je bilo, da so jih brali manj izobraženi ljudje. Ko so v ZDA in Angliji že izhajali popularni časniki, v Sloveniji še takrat o popularnem komercialnem novinarstvu ne moremo govoriti. Za začetek štejemo leto 1797 in Lublanske Novize, katerega avtor je bil Vodnik. Tabloidni-rumeni tisk se je od kakovostnega-političnega tiska ločil med drugim tudi po načinu podaje. Če je bilo za prvega značilno, da so ga prodajali na ulici, se je kakovostni tisk prodajal le preko naročnine. (Prav tam, 11-15)

Koszyk in Pruys pravita, da rumeni:

»periodični tisk, ki se v glavnem prodaja na cesti v poudarjeno popularni obliki (veliki naslovi, velike fotografije itd.), nagovarja bralce s šokantnimi zgodbami (spolnost, kriminal, vojne) [...]. S tem poskuša stalno vzbujati in zadovoljevati radovednost, lakoto po senzacijah in napetost pri tistem bralstvu, ki drugače le težko vztraja pri pisani besedi« (v Luthar, 1998: 15).

Ob koncu 19. stoletja se je povečal množični tisk; eden iz med glavnih razlogov je bila svoboda tiska, kot jo poznamo danes. Elitni tisk v tistem času je bil zelo podoben današnjemu. Prvotnemu elitnemu tisku je podoben zlasti tipografsko in oblikovno. Tisk za reveže oziroma

¹ V Ameriki so to bili popularni dnevnik, katerih ceno so znižali na en peni. V Angliji pa so se imenovali pauper press - tisk za reveže.

² Bila sta pomembna založnika tabloidov. Očeta rumenega tiska.

rumeni tisk je v Angliji v drugem obdobju delitve vedno bolj postajal podoben današnjemu popularnemu tisku. V tistem času se je z nastankom nižjega srednjega razreda tudi močno povečal krog bralcev. Takratni popularni tisk je bralcem sugeriral, kako naj živijo. Takšna časnika sta v Angliji bila: Daily Express in Daily Mail. V ZDA sta to vlogo imela: New York World in New York Journal. Ob koncu 19. in začetku 20. stoletja sta nastala tudi kakovostna časnika, v Angliji: Times in v ZDA: New York Times. Značilno za ta dva časnika so bile neprekinjene kolumne. Ob njih je bralec dobil občutek dostojanstva in kultiviranosti. Charles Dana je prvi uporabil pojem rumeni tisk. Pojem izhaja iz Pulitzerjevega časnika New York World, kjer so objavljali strip, katerega glavni lik je bil "the Yellow Kid"³. (Luthar, 1998: 24-25)

Za tabloidno novinarstvo velja, da je idealna zgodba tista, ki se jo lahko v celoti pove z naslovom. Značilno za tabloide je bilo, da so uporabljali tabloidno angleščino: »[s]tavki so bili kratki, ostri, jasni, zgodba je bila podana že v prvem odstavku, vse drugo je bilo grajeno na tej osnovi. Dikcija je znana iz medosebne komunikacije: konkretna, živa. Naslovi so imeli pomembno funkcijo zbuditi željo, da bi bralec zgodbo prebral« (Luthar, 1998: 25). Naslovi v popularnem tisku so bili nekakšna obnova zgodbe. Skupaj z dramatičnim učinkom pa so pritegnili bralca in v njem zbudili željo po nadaljnjemu branju zgodbe. Po prvi svetovni vojni so hiperbolični jezik in strnjnost zgodbe v naslovu začeli uporabljati tudi v kakovostnem novinarstvu, vendar je razlika v stopnji dramatičnosti ostala ogromna. Prav tako so bile pri tabloidnem novinarstvu ključnega pomena slike, medtem ko je elitni oziroma kakovostni tisk še vedno ostajal pri verbalnosti. »Konstrukcija senzacionalnega je univerzalna lastnost tabloidov. [...] Že od začetka je fotografija v časniku pomenila senzacionalno, manjvredno novinarstvo, čeprav je pozneje postala ključni element koncepcije objektivnega in avtentičnega v poklicni ideologiji televizijskega novinarstva« (Luthar, 1998: 30). V tabloidnem novinarstvu so fotografije ostale vse do danes glavni element reprezentacije novic. M. Schudson je tabloidno in kakovostno novinarstvo razlikoval tako, da je za slednje dejal, da sloni na idealu informacij, tabloid pa na idealu zgodbe. Za tabloidno novinarstvo je značilna poetična naracija zgodbe. Obstajajo tudi kriteriji, ki jih mora vsebovati dogodek, da lahko postane novica. Seveda pa se ti kriteriji razlikujejo za kakovostno in tabloidno novinarstvo, saj se eden od drugega razlikujeta tudi po vsebini. Kar je za en tip novinarstva vredno objave oziroma je "news-worthy"⁴, ni nujno da je vredno objave tudi za drugi tip novinarstva. Za tabloidne novice velja, da morajo ustrezati:

³ Prevedeno v slovenščino: rumeni otrok.

⁴ Prevedeno v slovenščino: vredno objave oziroma dovolj zanimivo.

»temeljnemu pogoju, ki določa novičarsko vrednost dogodka – ne dokumentirajo nereda, ki bi v različnih konkretnih oblikah ogrožal predvideno stanje urejenosti sveta. [...] V novinarstvu so podobe predpostavljenega reda in uravnoveženega stanja stvari vidne v svoji negativni obliki, v zgodbah o neredu, ki ruši naravni in družbeni red, temeljijo pa na predpostavki, da ta red obstaja. Novice o katastrofah, korupciji, kriminalu itd. so vredne "unovičenja", ker temeljijo na predpostavki o redu v svetu. "News-worthy" so, ker ogrožajo domnevni red« (Luthar, 1998: 149).

Značilnost tabloidnih novic je psevdointimni ton oziroma jezik, s katerim avtor ustvarja iluzijo enotnega naroda oziroma bralca. Da avtor lahko uporabi psevdointimni jezik, mora imeti izdelano predpostavko, kakšen je običajni bralec. Naslednje značilnosti tabloidnega pisanja so: »različni tipografski poudarki in jezikovna sredstva, kot so pomišljaji med izjavami ali pikice na koncu stavkov; lahko konotirajo dvom, obotavljanje in dajejo bralcu možnost, da znotraj standardnega zapleta sam pove konec zgodbe ali zadnjo besedo« (Luthar, 1998: 161). Točnost poročanja v novinarstvu predstavlja (pomemben) problem, kar je tudi ena izmed razlik med kakovostnimi in tabloidnimi mediji. Ne pomeni pa, da je tabloidno novinarstvo manj verodostojno oziroma zanesljivo od kakovostnega. Popularno, tabloidno novinarstvo se od kakovostnega novinarstva loči tako, da je isto dejstvo strukturirano na različen način. (Luthar, 1998) Točne definicije, kaj je tabloid, ni. Tabloidizacija je termin, ki bolj velja za popularen novinarski izraz, kot pa za strokovni pojem. Tabloidi v nas zapolnijo željo po: moralističnih zgodbah, obrekovanju, zgodbah s človeškim nasiljem, zgodbah o vsakdanjih ljudeh in nedostopnim svetom slavnih. V nas vzbudijo željo po senzaciji. Zato se B. Zelizer (v Sparks, Tulloch, 2000) v knjigi *Tabloid tales* sprašuje, zakaj smo tako ogorčeni, ko se te informacije oziroma zgodbe pojavijo v medijih. Tabloidni mediji so se v zadnjih tridesetih letih spreminjali in povečevali svoj vpliv. Še bolj pa se je preoblikovalo kakovostno novinarstvo: povečalo se je število slikovnega oziroma vizualnega gradiva, skrajšala se je dolžina člankov itd.

Tabloidni mediji posvečajo relativno malo pozornosti temam iz ekonomije, politike in družbe. Nasprotno pa velja za dogajanje v športu, škandale, popularne vsebine in zasebno življenje ljudi, tako slavnih kot neslavnih. Za tabloidne medije je značilno, da jih povezujemo z negativnima vrednotama senzacionalizma in emotivnosti. Takšen učinek dosežejo novinarji in novinarke s številnimi groznimi informacijami, velikimi naslovi, dramatičnim tiskom in nazornimi fotografijami ter pretiranim uvodnikom. Vse te tehnike naredijo zgodbo bolj nepozabno. Za novice danes se zdi, da je značilna vedno večja raznolika zbirka strahot in

panik. Ne govori oziroma piše se več toliko o "tradicionalnih" moralnih panikah, o katerih sta pisala Cohen (1972) ter Hall in drugi (1978). Sedaj novinarji in novinarke poročajo o novih moralnih strahotah, kot so pedofilija, pornografija, stranski učinki hrane in zdravil na recept itd. Elizabeth Bird pravi: »občinstvo na splošno preferira žive in dramatične zgodbe o ljudeh, kot pa novice o političnih in ekonomskih problemih« (v Sparks, Tulloch, 2000: 211).

Obstajajo pa tudi popularne novinarske vrste, ki niso tabloidi. Za primer vzemimo intervju slavne osebe. Intervju ne spada med tabloide, če govori o intervjuvančevem profesionalnem življenju ali o njegovih splošnih življenjskih izkušnjah. John Fiske, ki velja za enega glavnih zagovornikov tabloidnega novinarstva, meni, da je popularnost tabloidov dokaz nezadovoljstva v družbi, še posebej tistih, ki se počutijo nemočne spremeniti oziroma vplivati na svojo situacijo. J. Gripsrud meni, da določena stopnja tabloidizacije ni vedno slaba stvar. Potrebno je veliko raznolikih vrst novinarstva, da bi demokratičen sistem deloval tako, kot je potrebno. (v Sparks, Tulloch, 2000)

Manca Košir v knjigi Vzgoja za medije zapiše, da v svetu novinarstva velja: »slaba novica je dobra novica« (Košir, Ranfl, 1996: 84). Novinarji in novinarke zaradi te "čarobne" formule za uspeh že nagonsko oziroma rutinsko, če imajo možnost izbire med dobro in slabo novico, izberejo tisto, pri kateri se je zgodilo nekaj groznega. Košir v knjigi zapiše, da psihologi pojasnjujejo, da ljudje raje gledamo krvav, nesrečen dogodek kot pa na primer dva, ki sta srečno zaljubljena. Razlaga za to bi naj bila, da se nam ob pogledu na nesrečo nekoga drugega sproži varovalni mehanizem. Ta varovalni mehanizem nam v taki situaciji sporoča, da je z nami vse v redu. Zaradi tega varovalnega mehanizma se večina ljudi, ko zboli ali se njihovim bližnjim kaj zgodi, odzove z jezo ali izpadom: zakaj ravno jaz! Ob gledanju, branju ali poslušanju težav drugih se zdijo gledalcu njegove težave manjše, če ga dovolj šokirajo pa lahko na težave začasno tudi pozabi oziroma jih odmisli. (Košir, Ranfl, 1996: 81-91)

Ko senzacionalistični mediji poročajo, se največkrat ne ozirajo na vpletene v zgodbi in kako bo njihovo poročanje o podrobnostih in razkritje identitete vplivalo na njihovo nadaljnjo življenje. Dva glavna dejavnika pri odločanju urednika, novinarja, o čem bodo poročali in ali je zgodba vredna objave na naslovnici, sta: koliko ljudi bo ganila neka novica in koliko ljudi bo novica zanimala. Nekatere novice so vredne objave že same po sebi: na primer letalska nesreča. Druge novice – da veljajo kot zanimive – pa morajo biti nenavadne ali čudaške, takšne, da bodo ljudje govorilo o njih. (Meyers, 1997: 89-90)

Kot zanimivost bi omenila, da je zaradi večjega zanimanja po slabih novicah propadla ameriška radijska postaja, ki je bila ustanovljena zgolj za predvajanje in poročanje o dobrih

novicah. »Oglaševalci so se ji namreč izognili v velikem loku, saj se ve, da ljudje poslušajo postaje, uglašene na slabe novice« (Košir, Ranfl, 1996: 85).

SPLETNO NOVINARSTVO

V svoji diplomski nalogi bom v empiričnem delu analizirala dve strani slovenskih spletnih medijev. Zato je na tem mestu potrebno dodati tudi nekaj o spletnem novinarstvu. Splet je bil na začetku zasnovan kot tehnologija, s katero bi prišli hitro in učinkovito do informacij. Splet kot množični medij ima danes nekaj specifičnih lastnosti: hipertekstovnost, interaktivnost, recipročnost, ažurnost, multimedijalnost... Te lastnosti splet kot medij razlikujejo od tradicionalnih medijev. V anketi⁵, ki jo je izvedla družba CATI o vlogi in pomenu spletnih medijev za bralce, jih je med drugim tudi zanimalo, katere so tiste funkcije, ki se uporabnikom spletnih medijev zdijo (najbolj) pomembne. Anketirancem se najbolj pomembno zdi *jasno povezovanje vsebin med seboj* (80 %), sledi *dostopnost* (79,5 %) in *sprotno objavljanje in arhiviranje novic* (78 %). (Oblak in Petrič, 2005: 111) »K temu, da si splet lahko zamislimo tudi kot medij, je najbolj pripomogla njegova popularizacija in razširjenost v sredini 90. let« (Oblak in Petrič, 2005: 15). Za spletno novinarstvo Kawamoto pravi, da združuje staro prakso in nov kontekst tradicije in inovacije. Spletno novinarstvo je definiriral kot uporabo digitalnih tehnologij pri raziskovanju, ustvarjanju in objavljanju novic oziroma informacij. (Kawamoto, 2003: 3-4) Oblak in Petrič (2005) menita, da splet ni konkurenčni medij, ampak je kvečjemu dopolnilo tradicionalnim medijem.

Nekoč je bilo pridobivanje informacij precej bolj težavno in nedostopno kot danes. Željo po informiranosti so v preteklosti lahko potešili le ob izidu jutranjega časopisa in ob gledanju večernih poročil. Danes na novice ni potrebno čakati, saj ob poplavi le-teh, vseh ne uspemo niti pregledati. Zaradi tako velikega nabora novic prihaja do problema, kako ločiti dobre novice od slabih. I. Hargreaves poda zelo dobro primerjavo slabega novinarstva in nekakovostne hrane: »[n]ekakovostna [junk] hrana je nemara pripravna in na prvi pogled tudi okusna, toda njena priljubljenost sproža dolgoročnejša vprašanja o javnem zdravju. Z nekakovostnim novinarstvom je podobno« (Hargreaves, 2007: 10). Novice, ki so vizualno atraktivne, še posebej je zaželeno nasilje, pritegnejo veliko pozornosti. Pritegnejo veliko bolj kot pa novice, ki so manj dramatične, vendar zaradi tega nikakor niso manj pomembne (na primer, novice o izobraževanju, zdravju itd.). Nekateri novinarji in novinarke so mnenja, da lastniki medijev odvrčajo novinarstvo od nepristranskega informiranja državljanov, namesto tega pa gledajo le na dobiček. Nadziranje in zadrževanje informacij danes je nesmiselno - slej ko prej jih bo nekdo objavil. Eden izmed problemov današnjih medijev je, da je lažje izvedeti, kaj se dogaja na drugi strani sveta, kakor pa, kaj se je zgodilo v

⁵ cf. Oblak in Petrič 2005: 109-115

sosednjem kraju. Prav tako predstavlja problem, da nekateri novinarji in novinarke, ko dobijo informacije od posrednikov, teh informacij ne spremenijo oziroma jih spremenijo minimalno. Prav tako predstavlja problem novinarska etika - predvsem pri tabloidnih medijih. Hargreaves meni, da je enako nesmiselno govoriti o etiki tabloidnemu novinarju, ki dela za množično potrošnjo, kot mornarjem priporočati celibat, ko se po več mesecih dela ustavijo na kopnem. (Hargreaves, 2007: 10-116) Bill Kovach in Tom Rosenstiel⁶ sta napisala devet demokratičnih načel, po katerih menita, da bi se novinarji in novinarke morali ravnati, če bi želeli imeti zaupanje ljudi:

- prva dolžnost novinarja je resnica.
- Zvest mora biti predvsem državljanom.
- Njegovo bistvo je metoda preverjanja.
- Tisti, ki delajo v tem poklicu, morajo ohraniti neodvisnost od vseh, o katerih poročajo.
- Opravljati mora funkcijo neodvisnega nadzora nad oblastjo.
- Služiti mora kot forum za javno kritiko in sklepanje kompromisov.
- Prizadevati si mora, da bo tisto, kar je pomembno, predstavljeno na zanimiv in tehten način.
- Novice morajo biti izčrpne in sorazmerne.
- Tistim, ki delajo v tem poklicu, mora biti dovoljeno, da ravnajo v skladu s svojo vestjo.

Z današnjim novinarstvom menita, da je: »prišlo do omalovaževanja tradicionalnih strokovnih znanj, ki podpirajo preverjanje – zlasti stenografskega poročanja in upoštevanja zakonitosti« (v Hargreaves, 2007: 142-143).

⁶ V Ameriki sta bila vodilni osebi za tradicionalne novinarske reforme.

NOVINARSKA ETIKA

Kodeks novinarjev Republike Slovenije (1991) so sprejeli in zapisali novinarji in novinarke sami. Zato pravila v kodeksu niso neka vsiljena norma, ki bi novinarjem odvzemala pravice in avtonomijo, temveč služijo kot priročnik pisanja. Kljub temu da so kodeks spisali in sprejeli novinarji in novinarke sami, je raziskava Mance Košir⁷ pokazala, da ga slovenski (in drugi) časopisi kršijo vsakodnevno. Nekaj primerov kršitev slovenskih novinarjev in novinark, ki jih je Košir ugotovila v raziskavi: netočno navajanje dejstev, zlasti številčnih podatkov in tudi imen, nazivov in funkcij nosilcev dogajanja; izpuščen čas dogajanja; odsotnost navajanja vira informacij; kršitve resničnosti navedenih "dejstev in dokazil", zlasti pri preiskovalnem novinarstvu; navajanje virov kot: slišati je, kolikor nam je znano, baje, menda, govori se...; nepreverjenost objavljenih informacij; informacija in komentar nista ločena; novinarski in uredniški popravki so redki; utemeljen sum uporabe nezakonitih in nepoštenih sredstev pri zbiranju informacij; številni posegi v zasebnost, še posebej na področjih, za katera kodeks zahteva "posebno pozornost" (na primer pri poročanju o nesrečah in družinskih tragedijah); nespoštovanje domnevne nedolžnosti; objavljanje neutemeljenih obtožb, napadov, laži, razžalitve in kletve; diskriminacija itd. (v Poler, 1997: 15- 30) Kot velja za vsa množična občila, da jih žene dobiček, velja tudi za tabloidne medije, da »prevladujoči motiv ni etika, ampak dobiček« (Taylor, 1992, citirano po Poler, 1997: 32). Kaj sploh je morala in kaj etika?

»Naše življenje ni mogoče brez morale; ko se odločamo, kaj in kako bomo to naredili, se že ravnamo po pravilih. Odločamo se, kaj je prav in kaj ni, svojo odločitev pa glede na medsebojne oziroma medčloveške odnose poobčujemo. Veda, ki naše moralno obnašanje reflektira, je etika« (Poler, 1997: 36).

Da novinarji in novinarke lahko moralno presojujejo morajo:

- poznati moralni kontekst;
- obvladati filozofske temelje moralne teorije;
- biti sposobni kritičnega mišljenja; (prav tam, 221)

Novinarji in novinarke pa kljub temu potrebujejo neko usmeritev pri vsakodnevnom delu, ko se srečujejo z moralnimi vprašanji. Zato Merrill (v Poler, 1997) meni, da potrebujejo neko teorijo etike, ki bi jih usmerjala pri specifičnih vprašanjih. Novinarstvo je delno podrejeno politiki ali ekonomiji-reklame, lahko pa tudi obojemu. Zato novinarje častno razsodišče in

⁷ Raziskava Mance Košir: Slovenski dnevnik v luči kodeksa novinarjev RS, 1993

novinarski kodeks opominjata, da, kljub temu da, so svobodni, morajo pisati v skladu s pravicami in svoboščinami drugih ljudi; kar pomeni, da mora delo novinarjev temeljiti na spoštovanju drugih oseb in njihovega dostojanstva. Za odgovorne novinarje velja, da vedo, kdo je njihov naslovnik oziroma da izpolnjujejo njihove potrebe in interese. Vendar lahko zaradi tega pride do problema, ko novinarji in novinarke svoje delo utemeljujejo: da dajejo javnosti to, kar želi – senzacionalistične in dramatične zgodbe, polne podrobnosti in vizualnega gradiva in hkrati ustvarjajo željo po le-teh. Takšne zgodbe pa ljudje hočejo zato, ker so se nanje navadili in čutijo potrebo po njih. Ta potreba po senzacionalizmu je na nek način lažna, saj so jo občila ustvarila sama. Kljub nekim smernicam in novinarskemu kodeksu se pogosto pojavljajo primeri, ko se novinar znajde pred dilemo. Na primer – kadar novinar pride do navzkrižja vrednot:

»ko poskuša povedati vso resnico o nekem objave vrednem dogodku, lahko prizadene nekoga, ki je vpleten v zgodbo. Če ima javnost pravico do identifikacije vira informacij, kaj naj novinar stori v primeru, ko je pomembna informacija dosegljiva le z obljubo navedbe vira?«

in drugi primer, ki ga navaja Melita Poler:

»[m]ož z imenom Heinz ima ženo, ki je zbolela za rakom. Ni mu uspelo zbrati dovolj denarja za zdravilo. [...] Lekarnar mu noče podaljšati posojila. Ali naj Heinz ukrade zdravilo, da bi rešil ženo? [...] Z vidika svetosti življenja se mu lahko zdi upravičeno, da zdravilo ukrade. Na drugi strani pa bi s tem kršil eno temeljnih moralnih načel, ki prepovedujejo krajo tuje lastnine« (Day, 1991, citirano po Poler, 1997: 225-226).

Torej vedenje, ki je v eni okoliščini sprejemljivo, ni nujno, da je sprejemljivo tudi v drugih okoliščinah. Hausman (cf. Hausman 1990) v ta namen predlaga štiri ključna vprašanja, ki si jih lahko novinarji in novinarke zastavijo, ko so v dilemi:

1. ali si je prizadeta oseba sama nakopala situacijo, o kateri bom poročal?
2. Ali obstaja neizpodbiten razlog, da ima javnost pravico izvedeti določeno informacijo?
3. Ali je možno, da bom z objavo nekoga po nesreči prizadel?
4. Ali obstaja možnost, da bom nekoga po nepotrebem prizadel (na primer nedolžno osebo prikazal kot krivo)? Z odgovori na ta vprašanja bi naj novinarji in novinarke nato lažje sprejeli odločitve, ali bodo branili pravico posameznika ali pa bodo javnosti omogočili pravico do obveščenosti. Vendar pa je Hausmanov pristop v nasprotju z etiko dolžnosti, saj s temi vprašanji novinarji in novinarke pretehtajo možne posledice svojega dejanja. S prvim vprašanjem pa celo razmišljajo, ali bi posledice naložili osebi, o kateri nameravajo poročati. (Poler, 1997)

Laitila (v Poler, 1997) je raziskovala⁸ novinarske etične dolžnosti do javnosti. V svojo raziskavo je vključila osemindvajset evropskih novinarskih kodeksov, katere je razdelila na štiri večje skupine dolžnosti novinarjev:

1. resničnost informacij (sem spadajo objektivnost, tehtnost in točnost informacij, preverjanje dejstev in virov...);
2. jasnost in nedvoumnost informacij (skladnost naslovov in besedil, pomembno je ločevanje dejstev od mnenj, oglasov od novinarskih vsebin itd.);
3. obramba pravic javnosti (pomembna je pravica javnosti do svojega mnenja, kritike in govora);
4. odgovornost novinarjev kot ustvarjalcev javnega mnenja (novinarji in novinarke so odgovorni za vse, o čemer poročajo; prepovedana je vsakršna diskriminacija: rasna, verska, etnična... in druga razlikovanja; prepovedano je povzdigovanje in vzpodbujanje nasilja ali zločinov).

Danes vsak novinar in novinarka želi biti prvi, ki objavi najnovejšo novico. Zaradi interneta in hitrega dostopa do le-tega, je to dandanes možno, vendar se pri tem pojavi težava, saj ima praktično vsak možnost takoj vse objaviti na spletu. Novinarji in novinarke se morajo tako zelo boriti, da hitro posredujejo pravilne in točne informacije, preden jih kdo prehit. Predvsem bi moralo biti pomembno, da je novica točna, in ne toliko, kdo jo prvi objavi. Že v zgoraj omenjeni slovenski raziskavi⁹ sta v slovenskem preiskovalnem novinarstvu velikokrat kršeni ravno pravili o navajanju virov in preverjanju informacij. »Dolžnost preverjanja se nanaša na vse novinarske žanre, razen na žanre pogovorne vrste¹⁰« (Poler, 1997: 129).

Če pride do kakršnegakoli kršenja pravic (navajanja osebnih informacij, širjenja laži, objave fotografij itd.), imajo posamezniki, organizacije in organi pravico do »popravka« oziroma odgovora¹¹. »Naš "popravek" (v svetu: odgovor) je reakcija prizadetega na nekaj, kar je bilo v medijih objavljeno in se nanaša nanj [...]« (Krivic, Zatler, 2000: 12). Rovšek (2005) je mnenja: če mediji nekoga po nedolžnem obtožijo nekega spornega dejanja, ima zelo malo možnosti, da si povrne ugled. Ko mediji na primer objavijo zgodbo na prvo stran časopisa z vsemi efekti (tipografski poudarki, hiperbolični jezik, slikovno gradivo itd.), kot se za škandalno novico "spodobi", si ljudje to hitro zapomnijo. Ko je novica enkrat objavljena jo je

⁸ cf. Laitila 1995

⁹ cf. Košir 1993

¹⁰ Sem štejemo: intervju, izjavo, anketo in okroglo mizo.

¹¹ 40. člen (pravica do popravka in odgovora) Ustave RS: zagotovljena je pravica do popravka objavljenega obvestila, s katerim sta prizadeta pravica ali interes posameznika, organizacije ali organa, in prav tako je zagotovljena pravica do odgovora na objavljeno informacijo.

težko izničiti. »Povprečni posameznik ne potrebuje pravnega znanja o pravici do zasebnosti, da ve, da je prizadet, če mu tajno sledijo ali ga snemajo, če mu berejo osebni dnevnik ali širijo informacijo iz njegovega zasebnega družinskega življenja« (Rovšek, 2005: 43). Poseg v zasebno življenje posameznika in njegov dom ter družinsko življenje še posebej velja kot nezakonit. Sem spadajo: posegi v telesno in duševno nedotakljivost, posegi zoper čast in dobro ime, odkrivanje neugodnih okoliščin iz zasebnega življenja, zasledovanje in prisluškovanje itd. (prav tam)

Če je bila oseba neupravičeno oblatena, je kasneje težje prepričati ljudi v nasprotno. Tudi če se mediji javno opravičijo in objavijo popravek, to ne pomeni, da bo dosegel vse ljudi, ki so prebrali prvo obtožbo; prav tako ni nujno, da bodo objavi tudi verjeli. 8. člen Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP) govori v prvem odstavku o pravici do spoštovanja do posameznikovega zasebnega in družinskega življenja, njegovega doma in dopisovanja; v drugem odstavku pa zagotavlja določene pogoje in primere, kjer se javna oblast sme vmešati v izvrševanje te pravice, vendar le, če je določeno z zakonom. Pri vdorih v zasebnost so kriminalne zgodbe še posebej občutljive (Rovšek, 2005: 49-61). Varstvo osebnih podatkov med nekaterimi novinarji in novinarkami predstavlja velik problem, saj menijo, da odkritje teh podatkov pripomore k bolj zanimivemu poročanju. »Številne ankete kažejo, da ljudje verjamejo, da množična občila prinašajo izsek iz stvarnosti, da govorijo o tem, kar se je v resnici zgodilo. [...] Naslovniki namreč verjamejo, kot bi rekli semantiki, da *je zemljevid ozemlje samo*« (Košir, 2003: 89). Da bi mediji opozorili na nek družbeni problem, v primeru moje diplomske naloge glede nasilja v družini, ni potrebno, da pri poročanju posežejo v posameznikovo zasebnost. Potrebno je vzpostaviti mejo med radovednostjo in interesom javnosti. Bralci/gledalci niso prikrajšani za nič, če mediji ne izdajo podatkov vpletenih, s tem pa ohranijo anonimnost žrtev.

NOVINARSKI KODEKS

Münchenska deklaracija o dolžnostih in pravicah novinarjev in novinark služi kot izhodišče tudi slovenskim novinarjem in novinarkam in njihovemu kodeksu. Naloga novinarjev in novinark je predvsem poiskati resnico, zapisati resnična in točna dejstva. Pomembni členi novinarskega kodeksa RS, ki jih je potrebno spoštovati pri objavi v medijih in katere bom tudi uporabila pri analizi spletnih člankov:

17. člen: Novinar spoštuje pravico posameznika do zasebnosti in se izogiba senzacionalističnemu in neupravičenemu razkrivanju njegove zasebnosti v javnosti. Poseg v posameznikovo zasebnost je upravičen le, če javni interes pretehta nad spoštovanjem njegove zasebnosti. Pri poročanju o javnih osebnostih in tistih, ki želijo dobiti moč in vpliv ter vzbujati pozornost, je pravica javnosti do obveščenosti širša. Novinar se mora zavedati, da lahko z zbiranjem ter objavo informacij, fotografij in posnetkov škodi posameznikom, ki niso vajeni medijske in javne pozornosti.

18. člen: Ko novinar poroča s področja pravosodja, upošteva, da nihče ni kriv, dokler ni pravnomočno obsojen. Novinar mora biti pazljiv pri omembi imen in objavi fotografij in posnetkov storilcev, žrtev in njihovih svojcev v poročilih o nesrečah in predkazenskih postopkih.

19. člen: Posebno obzirnost mora pokazati pri zbiranju informacij, poročanju in objavi fotografij ter pri prenašanju izjav o otrocih in mladoletnikih, o osebah, ki jih je doletela nesreča ali družinska tragedija, o osebah z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju ter o drugih huje prizadetih ali bolnih osebah.

21. člen: Spodbujanje k nasilju, širjenje sovraštva in nestrpnosti ter druge oblike sovražnega govora so nedopustni. Novinar jih ne sme dopustiti, če pa to ni mogoče, se mora nanje nemudoma odzvati oziroma jih obsoditi.

22. člen: Novinar ne sme razkriti identitete žrtev spolnih zlorab, družinskih tragedij in hudih kaznivih dejanj in ne sme objaviti materiala, ki bi prispeval k razkritju identitete. Identiteto lahko razkrije s soglasjem žrtve. (Novinarsko častno razsodišče, http://www.razsodisce.org/razsodisce/kodeks_ns.html, 1. 6. 2016).

Bistveni poudarki zgoraj naštetih členov novinarskega kodeksa so: spoštovanje pravice do zasebnosti; izogibanje senzacionalizmu in razkrivanju posameznikove identitete; objavljanje fotografij in posnetkov brez privolitve ni dovoljeno, še posebej v primerih ko gre za mladoletne osebe; potrebno je upoštevati, da nihče ni kriv, dokler ni pravnomočno obsojen; prav tako novinarji in novinarke ne smejo na kakršenkoli način spodbujati k nasilju in nestrpnosti in širjenju le-tega.

NASILJE

Kaj je nasilje? V slovarju slovenskega jezika je nasilje definirano kot: *dejaven odnos do koga, značilen po uporabi sile, pritiska*. (Slovar slovenskega knjižnega jezika: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>, 23. 5. 2016) Nasilje je zelo kompleksen pojav. Ko moramo definicijo ubesediti, pride do težave. Največkrat ga ljudje opišemo kar s primerom. Eno najosnovnejših definicij poda Farrington, ki nasilje opredeli kot: »vedenje, ki ima namen povzročiti in tudi dejansko povzroča fizične ali psihične poškodbe« (Farrington, 2007: 19). »Sociološka opredelitev nasilja v družini temelji na razumevanju nasilnega vedenja in razumevanju razmerja moči in nadzora, vključno z neprekinjeno spolno in verbalno zlorabo, grožnjami, gmotno prisilo, nadlegovanjem in družbeno izolacijo« (Rihtaršič, 2011, citirano po Leskovšek [et al.], 2013: 42).

Selič pa nasilje označi kot:

»uporabo fizične in psihične sile proti drugi osebi, napad na njeno telesno celovitost, svobodo gibanja in odločanje. Gre za vsako vedenje, ki povzroča telesno, duševno in/ali spolno trpljenje oziroma ima posledice. V zaupnem razmerju med žrtvijo in storilcem je nasilje po navadi dolgotrajno, značilne so vmesne prekinitve« (v Palaić, 2012: 102).

Ker se bom pri analizi člankov osredotočila na nasilje v družini, ki je ena od oblik nasilja, je potrebno povedati tudi kaj o nasilju v družini. Nasilje v družini je definirano kot »vsaka uporaba fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu družinskemu članu oziroma zanemarjanje družinskega člana [...] ne glede na starost, spol ali katerokoli drugo osebno okoliščino žrtve ali povzročiteljice oziroma povzročitelja nasilja« (3. člen ZPND, Ur. l. RS, št. 16/2008)¹². Nasilje v družini ima zelo dolgo zgodovino. »Najpogostejša oblika nasilja nad ženskami, otroci in starejšimi je nasilje v družini, nasilje s strani njihovih intimnih partnerjev, staršev oziroma bližnjih (praviloma sorodnikov)« (v Balažic in Kornhauser, 2006: 10). Kar pa ne pomeni, da tudi ženske niso storilke nasilja. Vendar je prevladujoči vzorec nasilja v družini tak, da je v vlogi nasilneža moški, žrtve pa so ženske in/ali otroci. Pri nasilju v družini običajno ne gre za naključne dogodke, temveč za vedenjski vzorec. (v Balažic in Kornhauser, 2006: 71) Storilci s svojim nasilnim dejanjem običajno nadaljujejo tako dolgo, dokler se počutijo varne, da njihove žrtve, sosedi ali drugi ne bodo izdali njihovega početja.

¹² Uradni list, <https://www.uradni-list.si/1/content?id=84974>, 30. 5. 2016

Problem nasilja v družini so najprej prepoznali in začeli raziskovati v zahodnih evropskih državah in v ZDA. Nanj so opozorili z ženskimi gibanji v 60. in 70. letih 19. stoletja. Prav tako so bile ženske tiste, ki so prve začele delati raziskave o nasilju nad ženskami. Raziskave o nasilju nad ženskami, otroci in mladostniki so bile prepoznane kot kritičen problem in kot tak je poudarjen v Evropi že od leta 1980. (Antić-Gaber, Dobnikar in Selišnik, 2009: 19)

V Sloveniji se je o problematiki nasilja v družini bolj začelo govoriti šele ob koncu 80. let dvajsetega stoletja. Šele leta 1999 je bilo nasilje v družini sprejeto in opredeljeno kot posebna oblika kaznivega ravnanja. Organizacije in posamezniki v Sloveniji, ki so zaslužne, da je nasilje v družini postal viden problem so: feministične aktivistke, nevladne in neprofitne organizacije in posamezniki, ki so začeli ustanavljati skupine za samopomoč. Da je govor o nasilju prešel iz zasebne sfere v javno, je pomembno predvsem zato, ker nasilje v družini ni zasebni, temveč družbeni problem. (Palaić, 2012) »Nasilje v družinah ne more biti zaseben problem posameznikov, saj gre pri tem najprej za vprašanje varnosti državljanke oziroma državljana, torej gre za splošne državljske pravice, kot sta pravici do nedotakljivosti in osebne varnosti« (Palaić, 2012: 101).

Leta 2008 je v veljavo stopil nov zakon o preprečevanju nasilja v družini. Nekaj bistvenih novitet, ki so jih sprejeli s tem zakonom: »obveznost prijave, odstranitev nasilneža iz skupnega stanovanja tudi, če je sam lastnik, možnost brezplačne pravne pomoči, izdelava protokolov za multidisciplinarno pomoč žrtvam« (Leskovšek [et al.], 2013: 8). Predvsem po letu 1990 prišlo do večjih sprememb na področju nasilja, saj je pred tem veljalo, da je to domena nacionalne vlade in politike. Do leta 1989 so se v Sloveniji z žrtvami nasilja v družini ukvarjali le centri za socialno delo. Kasneje je nastala prva civilnodružbena organizacija, ki so ji nato v devetdesetih sledile še druge organizacije (Ženska svetovalnica, Združenje proti spolnemu zlorabljanju, Društvo za nenasilno komunikacijo, Zavod EMMA idr.) Poleg organizacij pa so začeli ustanavljati tudi zatočišča in varne hiše. Pri opozarjanju širše družbe o tej problematiki je imel pomembno vlogo tudi Urad za žensko politiko, ki se sedaj imenuje Služba za enake možnosti in evropsko koordinacijo. (Leskovšek [et al.], 2013: 20-22)

V Sloveniji ne obstaja enotni seznam o primerih nasilja v družini. Podatke zbirajo posamezne institucije; največ zbranih podatkov ima policija (statistika prekrškov in kaznivih dejanj). Za boljše in lažje delovanje bi bil potreben en register podatkov, ki bi bil skupen za vse institucije, ki se ukvarjajo z nasiljem. (Sedmak [et al.], 2006a: 15) Sedmak ugotavlja, da:

»o nizki stopnji senzibilnosti in ozaveščenosti v odnosu do nasilja v družinah in o posledični viktimizaciji žrtev nasilnih dejanj [...] pričajo tudi primeri nasprotovanja lokalnih prebivalcev za postavitev t. i. varnih hiš, obstoječi medijski diskurz, ki povsem nesenzibilno razkriva identiteto (tudi mladoletnih) žrtev družinskega nasilja, senzacionalistični [...] medijski opisi nasilja v družini, obstoj šal na temo "pretepenih žensk in otrok" ipd (Sedmak [et al.], 2006b: 5-6).

VRSTE NASILJA V DRUŽINAH

V zakonu o preprečevanju nasilja v družini iz leta 2008 so definirane različne vrste družinskega nasilja:

- fizično nasilje: vsaka uporaba fizične sile, ki pri družinskem članu povzroči bolečino, strah ali ponižanje ne glede na to, ali so nastale poškodbe.
- Spolno nasilje: so ravnanja s spolno vsebino, ki jim družinski član nasprotuje, je vanje prisiljen ali zaradi svoje stopnje razvoja ne razume njihovega pomena.
- Psihično nasilje so ravnanja, s katerimi povzročitelj nasilja pri družinskem članu povzroči strah, ponižanje, občutek manjvrednosti, ogroženosti in druge duševne stiske.
- Ekonomsko nasilje: neupravičeno nadzorovanje ali omejevanje družinskega člana pri razpolaganju z dohodki oziroma upravljanju premoženja, s katerim družinski član samostojno razpolaga oziroma upravlja ali neupravičeno omejevanje razpolaganja oziroma upravljanje skupnega premoženja družinskih članov.
- Zanemarjanje je oblika nasilja, pri kateri oseba opušča dolžno skrb za družinskega člana, ki jo potrebuje zaradi bolezni, invalidnosti, starosti, razvojnih ali drugih osebnih okoliščin (3. člen ZPND, Ur. l. RS, št. 16/2008)¹³.

Storilci družinskega nasilja so največkrat moški. Za moške, ki so nasilni do svojih bližnjih največkrat velja, da so kot osebe velikokrat nemočni. Zato "krivdo" prenesejo na družinske člane, tako da svoja dejanja zanikajo in z razvrednotenjem žrtve. »Njihovo ravnanje je pogosto povezano s tradicionalnimi predstavami o podrejenosti ženske, ki je subjekt moževе volje. Patriarhalna ideologija opravičuje moški nadzor nad ženskami« (Cheal, 2008, citirano po Palaić, 2012; 102). Svetovna zdravstvena organizacija kot najpogostejše vzroke za nasilje v družini navaja alkoholizem, mladost storilca, nizko izobrazbo, majhne dohodke, depresivnost, izkušnje z nasiljem v primarni družini, osebnostne motnje itd. Žrtve nasilja pogosto ne zapustijo nasilneža. Razlogi za to so različni; eden iz med najpogostejših je družbena moč, ki jo imajo moški. Nekatere žrtve zanikajo nasilje, druge občutijo strah pred spremembami zaradi šibkih socialnih mrež, nekatere se ne počutijo dovolj varne zaradi blagega kazenskega sistema ter zaradi ekonomske odvisnosti itd. Institucije, ki so dolžne ukrepati v primerih družinskega nasilja so: policija, zdravstvo, centri za socialno delo, šolstvo, sodno varstvo in družba. (v Palaić, 2012: 102-104)

¹³, ¹⁵ Uradni list, <https://www.uradni-list.si/1/content?id=84974>, 30. 5. 2016

O nasilju nad otroki se je začelo govoriti zelo pozno. To področje so začeli raziskovati šele na začetku 60. let dvajsetega stoletja v ZDA. Zakon o preprečevanju nasilja v družini v 4. členu definira, da je otrok žrtev nasilja tudi, če je prisoten pri izvajanju nasilja nad drugim družinskim članom ali živi v okolju, kjer se nasilje izvaja. (Ur. l. RS, št. 16/2008)¹⁴

Vrste nasilja nad otroci:

- telesno nasilje: vključuje neposredno telesno kaznen (pretepanje, telesno mučenje otroka), zanemarjanje, neizpolnjevanje otrokovih potreb po redni in ustrezni negi, primerni hrani in zdravstveni oskrbi;

- psihično nasilje: sem štejemo nenehna negativna in zavračajoča stališča do otroka, negativno označevanje otroka, poudarjanje njegovih nesposobnosti, enačenja njegovih neuspehov ali napak z njegovo osebno nevednostjo. Sem spada tudi brezbržnost do otrokovih potreb, grožnje o zapustitvi, zastraševanje, zbujanje občutka krivde, pretirano zaščita ali omejevanje otroka. Značilno je tudi, da otroci ne dobijo potrebne emocionalne opore od skrbnikov (Palaić, 2012: 103);

- Spolno nasilje pomeni: »udeležbo otrok in mladostnikov v spolnih aktivnostih z odraslo osebo ali osebo, ki je starejša ali večja od njih, pri kateri je otrok ali mladostnik zlorabljen kot spolni objekt za zadovoljevanje spolnih potreb ali želja osebe, ki je starejša od njega in pri kateri zaradi neenakih moči v odnosu sam nima možnosti, da bi izbiral, ali bo privolil v spolno aktivnost ali ne« (Ropič, 2008, citirano po Palaić, 2012: 104).

V Slovenski raziskavi¹⁵, ki je bila opravljena leta 2005, so analizirali nasilje v družini. Avtorji raziskave so dr. Mateja Sedmak, Ana Kralj, Zorana Medarič in Blaž Simčič. Raziskava je potekala preko telefonskih anket; anketiranih je bilo 1006 polnoletnih oseb. Od 1006 sodelujočih v raziskavi je bilo 50 odstotkov žensk in 50 odstotkov moških respondentov. Anketiranci so bili izbrani v telefonskem imeniku Slovenije na osnovi slučajnega vzorčenja. Rezultati raziskave so pokazali, da 57,3 odstotkov Slovencev meni, da je nasilje (*zelo pogost pojav in 10,4 odstotkov je takšnih, ki so mnenja da (sploh) ni pogost pojav*. Kar tretjina anketiranih pa je bila *neodločenih*. V večini so bile ženske tiste, ki so odgovorile, da je nasilje v slovenskih družinah (*zelo*) pogost pojav. Sedmak ugotavlja, da so bili rezultati anket podobni tistim iz leta 1999, ki ga je izpeljala Evropska kampanja proti nasilju nad ženskami¹⁶. Vsak četrty Evropejec – 24 odstotkov jih je odgovorilo, da je nasilje v družini *precej pogosto*.

¹⁵ cf. Sedmak, Kralj 2006

¹⁶ cf. Evrobarometer, 1999: sodelovalo je 16179 oseb, starejših od 14 let.

Na vprašanje, ali je nasilje v družini zasebni problem ali družbeni problem, je še vedno 32,7 odstotka anketiranih mnenja da je to *zasebni problem družine*. 67,3 odstotkov pa jih je odgovorilo, da je to *družbeni problem*. Na vprašanje, ali so v zadnjem mesecu zasledili vsebine o nasilju v družinah, jih je velika večina odgovorilo *pritrnilno*. Večina anketirancev, ki so odgovorili pritrnilno, je dobila informacije preko *medijev*. Ostali anketiranci pa so bili seznanjenih o tej temi v *službi/šoli* ali pa so dobili informacije s strani *prijateljev* in *družinskega kroga*. Pri naslednjem vprašanju, v kolikšni meri poročajo mediji o nasilju v družini, je 46,4 odstotkov vprašanih bilo mnenja da *premalo*; le 10,9 odstotkov jih je mnenja, da se o tej tematiki poroča *preveč*. 42,7 odstotkov vprašanih pa jih meni, da se o nasilju v družini poroča *ravno prav*. Na vprašanje, kakšno vlogo imajo mediji pri obveščanju javnosti o nasilju, je 58,8 odstotkov anketirancev mnenja, da *pozitivno*. Takih, ki so mnenja, da imajo *negativno vlogo* je le 13,4 odstotkov. Ostali anketiranci so bili mnenja, da so mediji *nevtralni*. Anketiranci so nato na kratko še obrazložili svoje mnenje. Tisti respondenti, ki so na vprašanje odgovorili, da imajo mediji pozitivno vlogo je večina odgovorila, da: *mediji s svojim poročanjem informirajo, ozaveščajo javnost in razkrivajo probleme*. Manjši del teh vidi pozitivno stvar v tem, da *mediji ponujajo žrtvam informacije, kam se lahko obrnejo po pomoč in jih opogumijo, da tudi same spregovorijo o svoji stiski*. Nekateri pa vidijo pozitivnost v tem, da so *razkrinkani storilci nasilnih dejanj*. Najpogostejša mnenja tistih, ki so odgovorili, da imajo mediji negativno vlogo, so bila: *da mediji poročajo pristransko, pretiravajo, da pišejo senzacionalistično z namenom, da bi dvignili naklado in privabili občinstvo*. Nekaj respondentov je menilo, da: *obravnavanje teh tematik nasilje vzpodbuja oziroma daje slab vzgled (predvsem mlajšim) in da takšne tematike višajo tolerančni prag do nasilja, ker ljudje pričnejo nasilje v družini jemati kot nekaj normalnega*. Prav tako so respondenti odgovarjali, da *javno obravnavanje primerov škodi žrtvam, saj le-te postanejo dodatno stigmatizirane in izpostavljene dodatnemu nasilju*. Anketiranci, ki vidijo delo medijev nevtralno, pa so zapisali, da je medijsko poročanje *objektivno in nepristransko*. Pri vprašanju oziroma trditvi, da mediji dovolj upoštevajo pravico varovanja osebnih podatkov žrtve, se jih je 39 odstotkov vprašanih (*popolnoma*) *strinjalo*, 31,8 odstotkov je bilo *neopredeljenih* in 29,3 odstotkov respondentov se sploh *ni strinjalo* s trditvijo. Na trditev, ali bi mediji morali objaviti ime in priimek nasilneža, se je večina vprašanih (*popolnoma*) *strinjala*, le 23,1 odstotka anketirancev se *ni strinjalo* s to trditvijo. Na trditev, da nasilne vsebine v filmih spodbujajo nasilje v družinah, se je *strinjalo* kar 66,7 odstotkov anketirancev. 16,2 odstotka vprašanih se jih s trditvijo *ni strinjalo*, ostali respondenti pa so bili *neopredeljeni*. Da je nasilno ravnanje prirojena lastnost posameznika, se 40,6 odstotkov

vprašanih (*sploh*) ni strinjalo, 31 odstotkov pa se je s trditvijo (*poponoma*) strinjalo. Kar 28,4 odstotkov je bilo takšnih, ki so bili *neopredeljeni*. (Sedmak, 2006b: 3-18)

Druga novejša Slovenska raziskava¹⁷, ki sem jo zasledila na to temo, je raziskava o pojavnosti nasilja v zasebni sferi in partnerskih odnosih iz leta 2009, ki jo je vodila Katja Filipčič. Raziskovalno skupino so vodile Vesna Leskošek, Mojca Urek in Darja Zaviršek. V raziskavo je bilo vključenih 3000 žensk, starih od 18 do 80 let, ki so bile izbrane na podlagi reprezentativnega vzorca splošne populacije s strani Statističnega urada Republike Slovenije. Na vprašalnike je odgovorilo 752 žensk oziroma 25 odstotkov. V vprašalnikih so spraševali o fizičnem, spolnem, psihičnem, ekonomskem nasilju, o omejevanju gibanja, stikov in osebne svobode po 15. letu starosti. Rezultati so pokazali, da je 56,1 odstotkov anketirank oziroma vsaka druga ženska bila deležna vsaj ene oblike nasilja po 15. letu starosti. Najpogostejša vrsta nasilja, ki so ga doživljale anketiranke je bilo psihično nasilje – 56,1 odstotkov, sledilo mu je fizično nasilje – 23 odstotkov, premoženjsko nasilje – 14,1 odstotka, omejevanje gibanja – 13,9 odstotkov in spolno nasilje – 6,5 odstotkov. Povzročitelji nasilja so bili v 90,8 odstotkih moški. (Leskošek [et al.], 2010)

Statistični podatki od leta 2000 do leta 2009 kažejo, da so se prijave kaznivih dejanj v teh letih kar podvojile, kar pripisujejo večji ozaveščenosti javnosti. V teh letih je namreč potekalo veliko kampanj in javnega ozaveščanja ljudi o nasilju. Čeprav v zadnjih letih število prijav nasilja v družini upada, pa ne moremo zagotovo trditi, da je dejansko tudi takšno stanje. Za bolj jasno sliko, kaj je razlog upada števila prijav nasilja v družini, bodo potrebne nadaljnje raziskave. (Leskovšek [et al.], 2013: 74) Menim, da kljub temu, da se o nasilju v družini ogromno govori oziroma piše, je še vedno veliko ljudi, ki nasilje dojema kot problem posamezne družine in ne kot družbeni problem.

¹⁷ cf. Filipčič 2011

MOŽNI NEGATIVNI VPLIVI MEDIJEV NA NAŠE RAZMIŠLJANJE IN VIDENJE SVETA

Ob poplavi informacij, ki prihajajo iz vseh smeri: televizije, radia, časopisov, interneta ipd., je svet videti kot, da je poln nasilja. Vsi vemo in se zavedamo, da imajo mediji velik vpliv. »Pravijo jim tudi "sedma sila" ali "četrta veja oblasti". Mediji naj bi bili četrta veja ob treh klasičnih vejah državne oblasti: zakonodajni, izvršilni in sodni« (Rovšek, 2005: 12). »[M]edijske oblike, kot so televizija, film ali tisk – kakor tudi medijske vsebine – vplivajo na naše razmišljanje in videnje sveta« (Littlejohn, 1992, citirano po Poler, 1997: 23). Zato ljudje zgodbe oziroma novice v medijih največkrat dojamejo, da so se zgodile točno tako kot so bile prikazane. Problem nastane, ker večina javnosti ne loči realnosti od napisanega. Na začetku moderne dobe so ljudje čutili pomanjkanje informacij, danes pa velja ravno nasprotno. Na svetu je toliko informacij, da imajo bralci težavo, kako te informacije smiselno dojeti. (Poler, 1997: 23-26). Kot sem zapisala v prejšnjem poglavju, da, kljub temu da javnost na primer dogajanja v risankah ne smatra kot nasilnega, lahko slednje kljub temu obravnavamo kot sredstvo, ki prispeva k ublažitvi občutljivosti ljudi do nasilja. Potter se sprašuje, ali ima nasilje v medijih kak vpliv. Odgovor je vsako leto vedno bolj pritrdilen. Potter (1999: 217) omenja raziskave, ki so pokazale, da prikazovanje nasilja v medijih povečuje možnost raznih posledic. Ena izmed najbolj pogostih posledic je agresivno obnašanje, druga dva pogosta negativna efekta pa sta ublažitev občutljivosti na nasilje in strah pred njim. Posledično se zgodi sprememba v osebi, ki je rezultat izpostavljenosti novici oziroma več novicam o nasilju v medijih. Sprememba je lahko negativna ali pozitivna, lahko je takojšnja, ali se pojavi šele čez nekaj časa. Lahko izgine zelo hitro ali traja dalj časa. Posledica je lahko psihološka, kognitivna, emocionalna, vedenjska, ali kakršnakoli kombinacija od naštetega. Lahko je zelo velika in neposredna posledica, kot je na primer posnemanje kriminalnega vedenja. Ali nasprotno, lahko je subtilna in zelo težko opažena. (Potter, 1999: 217)

V študijah o nasilju-v medijih (Potter, 1999) so preiskovali takojšne posledice in dolgoročne posledice po izpostavljenosti medijskim vsebinam o nasilju. V raziskavah takojšnjih posledic so ugotovili da:

1. izpostavljenost prikazovanju nasilja v medijih lahko vodi v odsotnost gledalčevega poznejšega zadrževanje agresije.

2. Na takojšne posledice vplivajo gledalčeva značilnost in duševno stanje, demografski podatki, značilnosti v prikazovanju in situacijske iztočnice, namigi.
3. Izpostavljenost lahko vodi v strah pred nasiljem ali nasprotno do ublažitve občutljivosti na nasilje.

In ugotovitve dolgoročnih posledic:

4. daljša izpostavljenost nasilju v medijih je povezana z agresijo v posameznikovem življenju.
5. Nasilje v medijih je povezano z poznejšim nasiljem v družbi.
6. Ljudje, ki so veliko izpostavljeni prikazovanju nasilja skozi daljše obdobje, bodo pretiravali v možnosti, da bodo postali žrtve nasilja.
7. Ob izpostavljenosti nasilnim vsebinam skozi daljše obdobje postanejo ljudje bolj sprejemljivi do nasilja. (Potter, 1999: 25-26)

Meta-analitične študije so pokazale tudi, da gledanje nasilja vodi v antisocialno vedenje. Bolj kot je oseba agresivna, večji vpliv bo imelo gledanje nasilja na njegovo nadaljnje vedenje. Prav tako so ugotovili, da bolj kot se oseba poistoveti z akterjem (še posebej velja to za otroke), večja je verjetnost, da bo ta oseba pod vplivom akterjevega obnašanja. Gledalec/bralac lahko občuti strah, da bi se lahko kaj takšnega, kar je videl/prebral, zgodilo tudi njemu. Večina študij se raje ukvarja z raziskovanjem takojšnjih vplivov, saj je težje meriti in raziskovati dolgoročne vplive medijskega nasilja. Kot sem zapisala že zgoraj, je ena iz med ugotovitev dolgoročnih posledic, ki jih navaja Potter, tudi ta, da ljudje, ki so izpostavljeni nasilnim vsebinam v medijih čez daljše obdobje, postanejo bolj tolerantni do nasilja. Izgubijo sočutje do žrtve nasilja, naučijo se da je nasilje nekaj "normalnega", vsakdanjega. (Potter, 1999: 28-42)

Razlike v dojemanju nasilja so tudi odvisne od tipa osebnosti. Bolj čustveni ljudje dojemajo nasilje bolj resno kot manj čustveni ljudje. Prav tako ljudje, ki so manj sočutni do drugih, pri nasilju zaznajo manj škodljivosti kot tisti, ki so bolj skrbni do drugih. »[Z]a učinke medijskega nasilja na otroke velja enako kot za medijske učinke na sploh. Za posledice uporabe množičnih občil ni pomembno toliko, kaj otroci gledajo, temveč v kakšnih socialnih in komunikacijskih okoliščinah, predvsem pa kdo gleda« (Košir, Ranfl, 1996: 89). Množični mediji zagotavljajo usklajene informacije, ki vodijo gledalce/poslušalce/bralce do tega, da posplošujejo informacije o količini nasilja in kriminala v družbi. Lahko se namreč zgodi, da si posamezniki napačno razlagajo dogodke v medijih in jih posplošijo. Na primer: posameznik pri novicah odkrije, da so hišo v njegovi ulici napadli vandali, nato sliši po radiu, da so oropali banko v mestu: kasneje še prebere v časopisu, da so nekoga v mestu, kjer živi napadli.

Ko ob koncu dneva posameznik pomisli na vse dogodke, ki so se zgodili v njegovem mestu, lahko posploši ta dejstva in pride do zaključka, da je kriminal postal problem v njegovem kraju. (Potter, 1999: 85-128) Strah pred kriminalom je v moderni družbi ustvarjen veliko hitreje in učinkoviteje kot nekoč predvsem zaradi povečanja števila medijev. Zgodbe, ki so bile prej omejene na majhno skupino ljudi, so danes z množičnimi mediji dosegljive milijon ljudem po svetu. Dnevni časopis Slovenske novice je z objavami razvpih kriminalnih zgod dobil vzdevek "krvavi medij". Slovenske novice s takšnim selektivnim načinom poročanja in reprezentacijo kriminala povzročajo strah pred kriminalom in širijo mite o njem. Raziskave o novičarskih medijih so pokazale, da napačne in izkrivljene prezentacije informacij niso nič neobičajnega. Novinarji in novinarke se pri poročanju o kriminalu na splošno zanašajo na informacije iz druge roke, prič ali uradnih oseb. (Meško [et al.], 2009: 33,44)

Mediji zaradi senzacionalističnega stila pisanja in nazornih fotografij lahko povzročijo pri žrtvah (družinskega) nasilja podoživljanje travmatičnih dogodkov, kar povzroči sekundarno viktimizacijo. »Sekundarna viktimizacija je zaostrovanje primarne viktimizacije preko negativne reakcije družbe in skozi neprimerno ter napačno reakcijo organov pregona« (Nikolić- Ristanović, 1984, citirano po Šuštar, 2011: 44). Poročanje o kriminalu in viktimizaciji je vedno dvorezen meč. Možne posledice poročanja so, da žrtve nasilja lahko pomagajo drugim ljudem razumeti, kaj se zgodi žrtvam in preživelim in kako je to vplivalo (psihično, emocionalno, finančno, socialno...) na njih in njihove bližnje; druge žrtve, ki so v medijih slišale o izkušnji žrtve, jih lahko to motivira, da prijavijo nasilje in poiščejo pomoč; ko žrtev spregovori v medijih o svoji izkušnji, lahko s tem dejanjem opomni javnost, da se kaznivo dejanje lahko zgodi vsakemu itd. Nekatere žrtve pa lahko zaradi medijskega poročanja o njihovem primeru podoživijo travmo. Da si žrtve opomorejo od šoka in policijske preiskave je potreben predvsem čas. Medijsko poročanje lahko pusti posledice kot sekundarna viktimizacija. Zaradi neprimernega in vsiljivega načina medijskega poročanja nekatere žrtve občutijo obsojanje drugih; prav tako se lahko ob tem počutijo osramočene¹⁸.

Kot smo ugotovili, lahko nasilje v medijih prispeva k nasilnemu vedenju, vendar to ni edini vzrok za nasilno vedenje posameznikov. Dejstvo je, da obstaja povezava med nasilneži in nasiljem v medijih. Petrovec (2003) v svoji knjigi govori o raziskavi, kjer so ugotavljali možne vplive televizijskega nasilja na gledalce. Ugotovili so, da je način, kako prikazujejo nasilje v medijih tvegan za uporabnike; kar pomeni, da za agresivne ljudi obstaja večja

¹⁸ A News Media Guide for Victim Service Providers,
<http://www.victimprovidersmediaguide.com/coverage.html#b>, 1. 6. 2016

verjetnost, da bodo tudi brali/gledali nasilne vsebine, in zato je za ljudi, ki berejo/gledajo nasilne vsebine večja verjetnost, da bodo agresivni. Ljudje postanejo vajeni nasilnih vsebin, zato posledično postanejo manj občutljivi na nasilje (v družini) in ga začnejo dojemati kot nekaj normalnega oziroma vsakdanjega.

Nekatere študije so pokazale, da je število samomorov naraslo po objavi novic o samomorih, še posebej tam, kjer so novice podrobno opisovale, katere metode so uporabile žrtve. Razmerje med medijskim nasiljem in agresijo je enako, če primerjamo efekt kajenja na pljučnega raka. Vsi, ki kadijo ne dobijo pljučnega raka. Podobno je z medijskim nasiljem: vsi gledalci/bralci ne postanejo agresivni. Obstajajo dokazi, ki kažejo na to, da nivo nasilja na televiziji, v filmih, poročilih... lahko poveča strah in vodi v prepričanje, da je družba veliko bolj nevarna, kot je v resnici.¹⁹ Pogosto je situacija takšna, da je kriminalnim dogodkom posvečeno veliko več pozornosti – besed in slikovnega materiala, kot je dejanske kriminalitete. »Graef²⁰ piše, da lahko v nekaterih časopisih zavzema delež poročanja o specifičnem nasilju tudi 50 odstotkov, medtem, ko je dejanska struktura nasilja le 6 odstotkov« (v Petrovec, 2003: 8).

Senzacionalistični stil pisanja o kriminalu je glavni vzrok, da posameznik dobi predstavo, da je nasilja veliko več, kot pa kažejo statistični podatki. Mediji pa ne objavljajo samo novic o nasilju, ampak tudi komentarje o delovanju pravosodnega sistema. Največkrat je možno prebrati zgrožene komentarje o prenizkih kaznih, o malomarnosti sodnikov itd. Zaradi takšnih komentarjev javnost dobi občutek, da je pravosodni sistem preblag in da svojega dela ne opravlja dovolj dobro. Zato se ob takem pisanju v javnosti lahko vzbudi želja po samopomoči. Petrovec (2003) omenja, da je raziskava *National Television Violence Study*, izvedena v letih 1994-95, v kateri so: preverjali potencialne vplive medijskega nasilja; preverjali vsebine, ki bi lahko učile gledalce agresivnega vedenja; merili strah pred tem, da lahko posameznik v resnici postane žrtev nasilja; in ali gledanje nasilnih vsebin lahko zmanjša občutljivost na dejansko nasilje. Raziskava, v katero je bilo vključenih dvaintrideset kanalov, je potekala dvajset tednov; vsebino so spremljali od šestih zjutraj do enajstih zvečer. Vsega skupaj je bilo za 2500 ur materiala na vseh kanalih. Glavna ugotovitev raziskave je bila, da je način prikazovanja nasilja na televiziji tvegan za gledalce. Potrdili so vse tri hipoteze, ki so si jih

¹⁹ Australian institute of criminology, http://www.aic.gov.au/media_library/publications/tandi_pdf/tandi055.pdf, 2.6.2016

²⁰ cf. Graef 1992

zastavili: gledalci se naučijo bolj agresivnega vedenja, za nasilje postanejo manj občutljivi in hkrati jih je bolj strah, da bodo sami postali žrtve nasilja. (Petrovec, 2003: 12-13)

Vrsta raziskav, kako filmi z nasilno vsebino vplivajo na posameznike, je bila opravljena tudi na otrocih. Po ogledu filmov so raziskave pokazale, da se je delež otrok obnašal bolj agresivno do drugih otrok ali predmetov kot pred ogledom filmov. Do enakih rezultatov so prišli vsi raziskovalci ne glede na spol, raso, in intelektualne sposobnosti otrok. Glede na to, da mediji sledijo željam potrošnikov in objavljajo to, kar se jim zdi, da bi javnost zanimalo, se mi je zdel zanimiv podatek iz slovenske raziskave kjer je skoraj 80 odstotkov vprašanih bilo mnenja, da je v medijih preveč nasilja. Sandra Bašić Hrvatinić²¹ je pred leti predlagala medijskega varuha. Jernej Rovšek²² je bil nad zamislijo zadovoljen, vendar je menil, da bi medijski varuh moral imeti več funkcij oziroma pooblastil, kot le posredovanje v sporih med novinarji ali novinarkami in uredniki ali urednicami. Poudaril je, da je težava v Sloveniji ta, da so brez moči tisti, katerim je bila kršena pravica do poseganja v zasebnost in obsodbe pred pravnomočno sodbo. Zato je sam predlagal nekoliko drugačnega medijskega varuha kot pred njim Hrvatinić. Ta bi bil sestavljen iz predstavnikov združenja novinarjev, civilne družbe in lastnikov medijev. Medijski varuh bi predvsem opravljal funkcijo raziskovalca kršitev človekovih pravic v medijih. (Petrovec, 2003)

Ljudem do časopisa, spletne strani, radijske ali televizijske postaje itd., ki jo imajo za svojo, manjka kritične oddaljenosti. Saj medij, ki ga sprejmejo za svojega postane avtoriteta in verjamejo, da so novice, ki jih objavlja resnične in najustreznejše.

»Če se bralci poistovetijo z medijem in ga vzamejo "za svojega", ni prav nič neobičajno, če večino njegovih stališč privzamejo za svoja pristna prepričanja. Kaznovanje storilcev kaznivih dejanj in obračunavanje z njimi, kakor ga ponujajo naši mediji, postane kaj hitro bralčeva globoko ponotranjena vrednota« (Petrovec, 2003: 48).

Čeprav ni veliko tuje literature, ki bi govorila o raziskavah reprezentacij družinskega nasilja, je M. Meyers mnenja, da bi bilo bolje, če mediji sploh ne bi poročali o nasilju v družini. Meyers je namreč mnenja, da medijsko poročanje krepi kulturne mite in stereotipe o ženskah, moških in nasilju. Prav tako se ne strinja s terminom nasilje v družini, ker je v 95 % družinskega nasilja storilec moški, žrtev pa ženska. Z razčlenitvijo nasilja v družini na nasilje nad ženskami in ostala nasilja, bi tako imeli bolj jasen vpogled, kdo so storilci in kdo žrtve.

²¹ raziskovalka na Fakulteti za družbene vede

²² namestnik varuhinje človekovih pravic

(Meyers, 1997: 7-9) Meyers meni, da mediji le prikrivajo prave vzroke za nasilna dejanja, s tem pa se posledično zmanjša možnost za rešitev pravega problema. V drugi raziskavi je Meyers (1994) »s pomočjo tekstualne analize zgodb o nasilju v družini prišla do zaključka, da je podlaga medijskega poročanja o nasilju predstava, da je nasilje v družini problem individualnih patologij, s čimer se sistematično prikrivajo družbene korenine nasilja ter utrjujejo obstoječi stereotipi in miti, ki v resnici do nasilja pripeljejo« (Luthar [et al.], 2006: 12). Tanay v članku Nasilje v medijih: kakšne učinke ima na obnašanje? zapiše, da je količina nasilja v realnosti upadla in ga je veliko manj, kot pa o njem poročajo mediji. Podobno je upadla tudi stopnja umorov, skoraj za polovico. Vendar medijsko poročanje o nasilju pri ljudeh vzbudi občutek, da je kriminal povsod in da potrebujejo zaščito.²³

Kljub temu da obstaja povezava med nasiljem v medijih in nasilnim vedenjem, pa lahko sklepamo, da to ni edini vzrok za nasilno vedenje. Ne moremo trditi, da bo zdrava, dobro prilagojena oseba samo zaradi poročanja o nasilju v medijih ali igranja nasilnih igrvic kar tako postala na primer morilec. Menim, da medijsko nasilje ni drugačno od drugih vzrokov za nasilno vedenje, niti ne vpliva bolj niti manj na nadaljnjo tveganje. Edina razlika med medijskim nasiljem in drugimi možnimi tveganji bi lahko bila ta, da ga lažje kontrolirati kot pa na primer imeti psihično bolezen, živeti v revščini ipd.

²³ v Psychiatric Times, <http://www.psychiatrictimes.com/child-adolescent-psychiatry/violence-media-what-effects-behavior>, 3. 6. 2016

ANALIZA TABLOIDNE SPLETNE STRANI (SLOVENSKE NOVICE) IN NETABLOIDNE SPLETNE STRANI (MMC RTV SLOVENIJA)

V analizo tabloidne spletne strani slovenskih novic, sem vključila vse članke, ki so bili objavljeni v letu 2014 in so vsebovali ključni besedi »družina«, »nasilje«. Analiziranih in pregledanih je bilo 35 člankov. Število člankov ni ustrezalo mojim pričakovanjem, saj sem zaradi splošnega vtisa o poročanju medijev ocenila, da jih bo precej večje število. Kot sem omenila že na začetku, sem pri netabloidni spletni strani MMC RTV Slovenija naletela na težavo pri selekciji člankov. Zato sem morala spremeniti način iskanja člankov in jih sama selekcionirati po ustreznosti. Po pregledu prvih 30 strani zadetkov v črni kroniki in ustreznosti tematike sem nato analizirala prvih 13 člankov, ki so tematsko ustrezali kriterijem iskanja. Članki so bili objavljeni leta 2014 in 2015. Leto izida člankov pri moji analizi nima bistvene vloge, temveč služi zgolj kot časovni okvir in ne kot specifična komponenta raziskave. Za analizo člankov sem uporabila diskurzivno metodo. Teze bi rada potrdila/ovrgla z odgovori na naslednja raziskovalna vprašanja: ali novinarji in novinarke uporabljajo dramatične naslove? V kolikšni meri objavljajo šokantne fotografije in ali za objavljene fotografije pridobijo soglasje? Ali novinarji in novinarke uporabljajo razne tipografske poudarke in jezikovna sredstva (npr. tri pikice na koncu stavka, ki lahko konotirajo dvom, ali dajo možnost bralcu, da sam zaključi zgodbo...)? Ali novinarji in novinarke spoštujejo novinarski kodeks (še posebej 17., 18., 19., 21. in 22. člen)? Ali se pri poročanju osredotočajo na dogodek ali na problem? Ali navajajo vir informacij?

Članki na spletni strani Slovenskih novic so bili objavljeni v rubriki črna kronika; največkrat je šlo za zelo kratke zgodbe. V nekaterih primerih tudi za članke oziroma objave, ki so bile dolge samo 2 ali 3 povedi. Naslovi člankov so bili vedno zapisani poudarjeno - krepko in v večini primerov so takšni, da privabljajo bralce k nadaljnemu branju zgodbe. Nekaj primerov naslovov člankov na spletni strani Slovenskih novic: Po prepiru z nožem nad očeta; Pred vrtcem z nožem nad mater štiriletnice; Sin s kolenom očeta v glavo, šele lisice so ga pomirile; Otrok moral pojesti vse, kar je izbruhal; Marija zaradi moža pri 73 letih na štrik? ipd. Pri MMC RTV Slovenija so prav tako uporabljali udarne naslove, da bi pritegnili bralce: Slovenska družina kupila in zaslužnjila mladoletnico; Starši podhranjenega dojenčka krivde ne priznavajo; Ker ni želela živeti z njim, je mož ženo zadavil... Fotografije v člankih, objavljenih na spletni strani Slovenskih novic so bile vedno velike in samo v dveh člankih niso bile simbolične. Velikokrat so bile slike neprimerno označene (npr. ni bilo navedeno, da

je fotografija simbolična, ni bil naveden fotograf oziroma od kod so pridobili posnetek). V primerih, ko fotografije niso bile simbolične, so bile pravilno označene. Simbolične fotografije so največkrat prikazovale trpljenje, krvavi nož, pištolo, moškega kot nasilneža in žensko kot žrtev itd. S temi fotografijami želijo novinarji in novinarke povečati dramatičnost in nazornost zgodbe. Fotografije na spletni strani MMC RTV Slovenije pa so bile v primerjavi s prejšnjo spletno stranjo manjše in večkrat pravilno označene. Simbolične fotografije so bile uporabljene le trikrat, vendar so bile neprimerno označene (manjkala je oznaka fotografa, ni bilo označeno da je fotografija simbolična ali pa oboje). Na simboličnih fotografija je bilo uprizorjeno trpljenje, pest in moški s pištolo. Na teh slikah so skušali ponazoriti del dogajanja v zgodbi tako kot pri Slovenskih novicah. Pri slikah, ki niso bile simbolične, tega nisem zasledila. V enem primeru je sicer bila fotografija primerno označena, vendar je šlo za neprimerno sliko. Na sliki je namreč bila fotografirana hiša žrtve in nasilneža, ki je bila objavljena brez dovoljenja.

Članki so bili na spletni strani Slovenskih novic največkrat zelo kratki (tudi po en ali dva stavka); pri tem se kaže, da so bili ti članki objavljeni zgolj zato, da bi "zapolnili" kvoto člankov namenjenih črni kroniki. Primer članka, ki je dolg samo en stavek: »SEŽANA – V vasi pri Sežani so policisti nasilnemu sinu, ki je pretepel očeta, izrekli prepoved približevanja in ga kazensko ovadili.« V člankih, ki so bili kratki, niso bili razkriti osebni podatki vpletenih. Navadno so navedli samo kraj kjer se je zgodilo nasilje v družini. Kljub temu je bilo v nekaterih člankih možno zaslediti razna jezikovna sredstva in tipografske poudarke, ki so prvine senzacionalizma. Nekaj primerov iz člankov: poudarjanje melodramatičnosti: *»Nesrečnica je bila žrtev nasilnega moža...«*, *»...namesto vzgoje, vstopnice v ring odraslosti...«*, *»v odraslost je zato krenila nebogljen, kot želva brez oklepa ali pa kot jež brez bodic...«*, *»...se je poraženo vprašala«* itd., krepko zapisana imena, slikovito opisovanje dogajanja: *»Večkrat je zamahnil proti njej, zabodel jo je v vrat, roke in noge, celotno dogajanje pa je spremljala njuna štiriletna hči«*, pritegnitev z ogorčenostjo: *»Tako odvrtni, da si vsak vsaj približno prišteven človek zaželi, da bi šlo za bolno izmišljotino, napako. Žal ni bilo tako.«* in preprosta raba jezika. Nekaj primerov je bilo, kjer so novinarji in novinarke kršili kodeks z razkritjem identitete žrtve in storilca, v enem primeru pa so tudi razkrili ime otroka. Ko novinarji in novinarke uporabijo le začetnice imen, ni nujno da s tem ne razkrijejo identitete oseb zlasti v manjših krajih kjer lahko pride do hitreje identifikacije. Na strani MMC RTV Slovenija so bili vsi članki daljši kot na strani Slovenskih novic. V člankih, ki sem jih pregledala, kršitve novinarskega kodeksa in značilnosti senzacionalizma ni bilo zaznati - razen krepko zapisanih naslovov ter treh člankov, v katerih je bila razkrita identiteta.

V člankih so večinoma bili navedeni kraj, starost žrtve in storilca ter opis dogodka. Na spletni strani Slovenskih novic so samo trikrat razkrili identiteto oseb. Zato lahko tezo, da novinarji in novinarke velikokrat razkrijejo podatke žrtve in nasilneža, s čimer ne spoštujejo posameznikove zasebnosti (delno) ovržem, saj so v večini primerov novinarji in novinarke spoštovali zasebnost žrtve in nasilneža. Teza, da tabloidni mediji v primerjavi z netabloidnimi, mediji poročajo na senzacionalistični način ne morem potrditi. Res je, da so na tabloidni spletni strani bili objavljeni članki, ki so vsebovali senzacionalizem, vendar takšnih člankov ni bilo veliko. Izmed vseh pregledanih člankov so bili takšni le štirje.

Na strani Slovenskih novic so v petindvajsetih primerih kot vir informacij navedli Policijsko upravo, v petih primerih vir ni bil naveden, v dveh primerih je bila vir žrtev, v enem članku pa je novinar kot vir uporabil drugi medij (»pišejo črnogorski mediji«). Kot vir so uporabili še sosede in sorodnike. Pri MMC RTV Slovenija je prav tako bil najpogosteje naveden vir Policijska uprava. V dveh člankih je novinar za vir uporabil druge medije, v preostalih petih primerih pa vir ni bil naveden. V vseh člankih je bilo novinarsko poročanje osredotočeno na dogodek in ne na problem. Iz tega sledi, da so novinarji in novinarke poročali o nasilju v družini šele, ko je prišlo do konkretnega primera (npr. umora, pretepa, posilstva...). S tem lahko potrdim zadnjo hipotezo.

SKLEP

Na podlagi raziskanega lahko trdim, da tabloidni spletni medij Slovenske novice v primerjavi z netabloidno spletno stranjo MMC RTV Slovenija uporablja razne tipografske poudarke in jezikovna sredstva, ki so prvine senzacionalizma (poudarjanje melodramatičnosti, krepko zapisana imena/začetnice imen, slikovito opisovanje dogajanja, preprosta raba jezika itd.). Vendar prve teze, da tabloidni spletni medij v primerjavi z netabloidnim poročila na senzacionalističen način, s čimer dviguje raven tolerance do nasilja, ne morem potrditi, saj takšnih člankov na tabloidni spletni strani ni bilo veliko. Ta teza je morda padla tudi zaradi tega, ker je spletna stran Slovenskih novic zastoj in ne prinaša dobička tako kot njihov časnik, za katerega lahko trdim, da mu posvečajo več pozornosti, saj v časopisu objavljajo daljše članke, več je tudi fotografij (predvsem nesimboličnih), več je tudi senzacionalizma in razkritja podatkov vpletenih, kar sem pričakovala tudi na njihovi spletni strani. Zato bi bilo morda bolje za analizo in raziskavo, če bi namesto spletnih medijev uporabila tiskane medije. Prav tako lahko drugo tezo (delno) ovržem, saj so v večini primerov novinarji in novinarke spoštovali novinarski kodeks in niso razkrili imen oziroma podatkov vpletenih. Največkrat je bil naveden samo kraj dogajanja. Kljub temu pa je bilo nekaj primerov kršitve kodeksa. V vseh analiziranih člankih na obeh spletnih straneh je bilo novinarsko poročanje osredotočeno na dogodek in ne na problem. Iz tega sledi, da so novinarji in novinarke poročali o nasilju v družini šele, ko je prišlo do konkretnega primera. S tem se je potrdila zadnja hipoteza.

VIRI IN LITERATURA

- Antić-Gaber, M., Dobnikar, M., Selišnik, I. 2009. Gendering Violence against Women, Children and Youth: From NGOs via Internationalization to National States and Back?. V: *Violence in the EU Examined. Policies on Violence against Women, Children and Youth in 2004 EU Accession Countries*, M. Antić-Gaber (ur.). Ljubljana: University of Ljubljana, Faculty of Arts, str. 17-31.
- Balažic, Jože in Kornhauser, Pavle (ur.). 2006. *Zloraba in nasilje v družini in družbi*. Ljubljana: Inštitut za sodno medicino medicinske fakultete.
- Farrington, D.P. 2007. »Origins of Violent Behavior Over the Life Span«. V: D.J. Flannery. A.T. Vazsonyi. I.D. Waldman (ur.) *The Cambridge Handbook of Violent Behavior and Aggression*. New York: Cambridge University Press.
- Filipčič, Katja. 2002. *Nasilje v družini*. Ljubljana: Bonex.
- Hargreaves, Ian. 2007. *Novinarstvo. Zelo kratek uvod*. Ljubljana: Založba Krtina.
- Kawamoto, Kevin (ur.). 2003. *Digital journalism: emerging media and the changing horizons of journalism*. Oxford: Rowman & Littlefield publishers Inc.
- Košir, Manca. 2003. *Surovi čas medijev*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Košir, Ranfl. 1996. *Vzgoja za medije*. Ljubljana: DZS.
- Krivic, Zatler. 2000. *Svoboda tiska in pravice posameznika*. Ljubljana: Open Society Institute-Slovenia
- Leskošek, Vesna [et al.]. 2013. *Nasilje nad ženskami v Sloveniji*. Maribor: Založba Aristej.
- Luthar, Breda. 1998. *Poetika in politika tabloidne kulture*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Luthar, Breda [et al.]. 2006. *Medijske reprezentacije družinskega nasilja.*, http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/r_medijske_reprezentacije_druz_nasilja.pdf, 19.5.2016
- Mayers, Miriam. 1997. *News coverage of violence against women : engendering blame*. London: Thousand Oaks.
- Meško, Gorad in Areh, Igor. 2003. Strah pred kriminaliteto. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*. 54(3): 144-152,

http://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2003/03/RKK2003-03_Mesko_Areh_StrahPredKriminaliteto.pdf, 19. 5. 2016

- Meško, Gorazd [et al.]. 2009. *Crime, Media and Fear of Crime*. Ljubljana: Tipografija.
- Oblak, Tanja in Petrič, Gregor. 2005. *Splet kot medij in mediji na spletu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Palaić, Tina, 2012. *Nasilje v družini. Otroci in otroštvo*, 3/4(249): 101-115, <http://ckz.si/arhiv-ckz/27-stevilka-249-otrok-in-otrostvo-ckz-2012>, 1. 6. 2016
- Petrovec, Dragan. 2003. *Mediji in nasilje*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Poler, Melita. 1997. *Novinarska etika*. Ljubljana: Magnolija.
- Potter, W. James. 1999. *On media violence*. California: Thousand Oaks.
- Rener, Sedmak [et al.]. 2006. *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Založba Annales.
- Rovšek, Jernej. 2005. *Zasebno in javno v medijih*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Sedmak, Kralj. 2006a. »*Nasilje v družinah - pregled dobrih praks in priporočila*«. Koper: ZRS Koper.
http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/r_nasilje_v_druzinah_dobra_praksa.pdf, 23. 5. 2016
- Sedmak, Mateja [et al.]. 2006b. »*Nasilje v družinah v Sloveniji*«. Koper: ZRS Koper.
http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/r_nasilje_v_druzinah_rezultati.pdf, 23. 5. 2016
- Sparks, Tulloch. 2000. *Tabloid tales*. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers.
- Šuštar, Andreja. 2011. *Ženske in otroci-žrtve spolnega nasilja-in njihova sekundarna viktimizacija*. Diplomsko delo, Maribor: [A. Šuštar].
- A News Media Guide for Victim Service Providers,
<http://www.victimprovidersmediaguide.com/coverage.html#b>, 1.6.2016
- Australian institute of criminology,
http://www.aic.gov.au/media_library/publications/tandi_pdf/tandi055.pdf, 2.6.2016)
- Leskošek, Vesna [et al.]. 2010. *Poročilo o nacionalni raziskavi o nasilju v zasebni sferi in v partnerskih odnosih*.
http://skei.si/uploads/skei/public/_custom/SplosniPodatki.pdf, 23.5.2016

- Novinarsko častno razsodišče, http://www.razsodisce.org/razsodisce/kodeks_ns.html, 1. 6. 2016
- Psychiatric Times, <http://www.psychiatrictimes.com/child-adolescent-psychiatry/violence-media-what-effects-behavior>, 3. 6. 2016
- Slovar slovenskega knjižnega jezika: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>, 23. 5. 2016
- Uradni list, <https://www.uradni-list.si/1/content?id=84974>, 30. 5. 2016
- Ustava Republike Slovenije, <http://www.us-rs.si/media/ustava.republike.slovenije.pdf>, 1. 6. 2016

IZJAVA O AVTORSTVU
diplomskega dela

Spodaj podpisana Sanja Simeonovski, z vpisno številko 18110874, sem avtorica diplomskega dela z naslovom: O nasilju v družini in medijskemu poročanju- primer spletnih medijev v Sloveniji. S svojim podpisom zagotavljam, da:

- sem diplomsko delo izdelala samostojno pod mentorstvom red. prof. dr. Milice Antić Gaber in somentorstvom asist. dr. Jasne Podreka
- soglašam z javno objavo elektronske oblike diplomskega dela na spletnih straneh FF.

V Ljubljani, dne

Podpis avtorice: